

Üçüncü kâr: Her aza ve hâsselerin kıymeti, birden bine çıkar.

Üçüncü kâr: Her aza ve hâsselerin kıymeti, birden bine çıkar.

Mesela, akıl bir âlettir. Eğer Cenab-ı Hakk’a satmayıp belki nefis hesabına çalıştırsan öyle meş’um ve müz’ic ve muacciz bir âlet olur ki geçmiş zamanın âlâm-ı hazînesini ve gelecek zamanın ehval-i muhavvifanesini senin bu bîçare başına yükletecek, yümünsüz ve muzır bir âlet derekesine iner. İşte bunun içindir ki fâsık adam, aklın iz’âç ve tacizinden kurtulmak için galiben ya sarhoşluğa veya eğlenceye kaçır. Eğer Mâlik-i Hakiki’sine satılsa ve onun hesabına çalıştırsan akıl, öyle tılsımlı bir anahtar olur ki şu kâinatta olan nihayetsiz rahmet hazinelerini ve hikmet definelerini açır. Ve bununla sahibini, saadet-i ebediyeye müheyya eden bir mürşid-i Rabbanî derecesine çıkar.

Mesela, göz bir hâssedir ki ruh bu âlemi o pencere ile seyreder. Eğer Cenab-ı Hakk’a satmayıp belki nefis hesabına çalıştırsan geçici, devamsız bazı güzellikleri, manzaraları seyir ile şehvet ve heves-i nefsanîye bir kavvad derekesinde bir hizmetkâr olur. Eğer gözü, gözün Sâni’-i Basîr’ine satsan ve onun hesabına ve izni dairesinde çalıştırsan o zaman şu göz, şu kitab-ı kebir-i kâinatın bir mütalaacısı ve şu âlemdeki mu’cizat-ı sanat-ı Rabbanîyenin bir seyircisi ve şu küre-i arz bahçesindeki rahmet çiçeklerinin mübarek bir arısı derecesine çıkar.

Mesela, dildeki kuvve-i zaikayı, Fâtır-ı Hakîm’ine satmazsan belki nefis hesabına, mide namına çalıştırsan o vakit midenin tavlasına ve fabrikasına bir kapıcı derekesine iner, sukut eder. Eğer Rezzak-ı Kerîm’e satsan o zaman dildeki kuvve-i zaika, rahmet-i İlahîye hazinelerinin bir nâzır-ı mahiri ve kudret-i Samedaniye matbahlarının bir müfettiş-i şâkiri rütbesine çıkar.

İşte ey akıl, dikkat et! Meş’um bir âlet nerede, kâinat anahtarı nerede? Ey göz, güzel bak! Âdi bir kavvad nerede, kütüphane-i İlahînin mütefennin bir nâzırı nerede? Ve ey dil, iyi tat! Bir tavla kapıcısı ve bir fabrika yasakçısı nerede, hazine-i hâssa-i rahmet nâzırı nerede?

Ve daha bunlar gibi başka âletleri ve azaları kıyas etsen anlarsın ki hakikaten mü’min cennete lâayık ve kâfir cehenneme muvafık bir mahiyet kesbeder. Ve onların her biri, öyle bir kıymet almalarının sebebi; mü’min, imanı ile Hâlık’ının emanetini, onun namına ve izni dairesinde istimal etmesidir. Ve kâfir, hıyanet edip nefis-i emmare hesabına çalıştırmasıdır.